

Journal of Asia Social Science Studies Original Article

Received: 22 June 2025 Revised: 9 July 2025

Accepted: 26 August 2025

การแพร่กระจายและการปรับตัวของศาสนาคริสต์ในสังคมเอเชีย

The Spread and Adaptation of Christianity in Asian Societies

น.ส.อโนทัย พาบุญสุข¹

Miss. Anothai Pabunsuk

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มุ่งสำรวจปรากฏการณ์ของการแพร่กระจายและการปรับตัวของศาสนาคริสต์ในภูมิภาคเอเชีย โดยเน้นวิเคราะห์ผ่านกรณีศึกษาของสี่ประเทศ ได้แก่ ฟิลิปปินส์ อินเดีย จีน และเกาหลีใต้ ที่มีบริบททางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการเมืองที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ศาสนาคริสต์ในแต่ละประเทศจึงแสดงออกผ่านรูปแบบที่ไม่เหมือนกันทั้งในแง่ของการถูกรับรอง การปรับตัวเชิงวัฒนธรรม และการมีบทบาทในสังคมอย่างหลากหลาย โดยบทความใช้แนวทางวิเคราะห์เชิงพรรณนาและเชิงเปรียบเทียบ เพื่อทำความเข้าใจพลวัตของศาสนาคริสต์ในแต่ละพื้นที่ ไม่เพียงในฐานะศาสนาแบบตะวันตกที่ถูกนำเข้าสู่เอเชียเท่านั้น หากยังเน้นให้เห็นถึงกระบวนการ “ทำให้เป็นท้องถิ่น” (localization) ที่แสดงถึงความสามารถของศาสนาคริสต์ในการปรับบริบททางศรัทธาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมของชุมชน พบว่าศาสนาคริสต์ในฟิลิปปินส์ได้หลอมรวมเข้ากับอัตลักษณ์แห่งชาติอย่างลึกซึ้ง ขณะที่ในอินเดียศาสนาคริสต์กลายเป็นพื้นที่สำหรับการต่อต้านระบบวรรณะและการแสวงหาความยุติธรรมทางสังคม ส่วนในจีนศาสนาคริสต์ต้องดำรงอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐและถูกผลักไปอยู่ในพื้นที่ชายขอบ ในเกาหลีใต้ศาสนาคริสต์มีบทบาทสำคัญในกระบวนการสร้างประชาธิปไตย พัฒนาเศรษฐกิจ และสร้างชุมชนเมืองใหม่ จากบริบทเหล่านี้ ศาสนาคริสต์ในเอเชียควรถูกศึกษาในฐานะ “ศาสนาที่มีพลวัต” ซึ่งสามารถตีความใหม่และเจรจาได้อย่างต่อเนื่องในบริบทที่หลากหลาย ให้พิจารณาพลวัตทางศาสนาในฐานะส่วนหนึ่งของโครงสร้างสังคม-การเมืองร่วมสมัยในเอเชีย ซึ่งจะช่วยขยายกรอบการวิเคราะห์ทางศาสนาให้หลุดพ้นจากกรอบความเข้าใจแบบตะวันตกที่จำกัด

คำสำคัญ:การแพร่กระจาย, การปรับตัว, ศาสนาคริสต์, สังคมเอเชีย¹ นักวิชาการอิสระ ; independent Scholar, Thailand

Corresponding author, e-mail: anothaipabunsuk@gmail.com, Tel. 089-28553716

Abstract

This academic article investigates the phenomenon of the spread and adaptation of Christianity in the Asian context through comparative case studies of four countries: the Philippines, India, China, and South Korea. Each of these countries embodies unique historical, cultural, and political circumstances, which in turn shape distinct manifestations of Christianity in terms of its recognition, cultural adaptation, and diverse social roles. Employing a descriptive and comparative analytical approach, the study examines Christianity not merely as a Western import but as a dynamic faith tradition capable of undergoing “localization” — a process by which Christian beliefs and practices are reinterpreted to align with indigenous worldviews, values, and ways of life. The findings reveal that in the Philippines, Christianity has become deeply embedded in national identity; in India, it serves as a platform for challenging the caste system and advocating for social justice; in China, it exists under state surveillance, often in hidden or unofficial forms; while in South Korea, it plays a significant role in democratization, economic development, and urban community formation. These varied contexts illustrate that Christianity in Asia should be understood as a dynamic and dialogical religion—constantly being reinterpreted and negotiated within each local setting that transcends Western-centric paradigms by recognizing religion as an active component of contemporary sociopolitical structures and cultural transformation.

Keywords: Spread, Adaptation, Christianity, Asian Societies

1.บทนำ

ศาสนาคริสต์เป็นหนึ่งในศาสนาที่มีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการของอารยธรรมโลก แม้จะมีต้นกำเนิดในภูมิภาคตะวันออกกลาง แต่ศาสนาสามารถขยายอิทธิพลเข้าสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลก รวมถึงทวีปเอเชีย ผ่านกระบวนการเผยแผ่ศาสนาและการล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก โดยเฉพาะในคริสต์ศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมา มีชนนารีจากยุโรป เช่น โปรตุเกส สเปน และฝรั่งเศส เดินทางเข้าสู่เอเชียพร้อมกับภารกิจในการประกาศพระกิตติคุณและการเผยแพร่วัฒนธรรมตะวันตก (Bayly, 2004)

ศาสนาคริสต์มิได้เป็นเพียงชุดของหลักคำสอนทางศาสนา หากแต่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของอำนาจทางการเมืองและสังคมที่แทรกซึมผ่านการจัดตั้งสถานศึกษา โรงพยาบาล และองค์กรสาธารณกุศลในหลายประเทศ

เอเชีย ซึ่งทำให้คริสต์ศาสนาได้รับการยอมรับในบางพื้นที่ ขณะเดียวกันก็เผชิญกับแรงต้านในอีกหลายบริบท (Elphick & Davenport, 1997)

การเข้ามาของศาสนาคริสต์ในเอเชียต้องเผชิญกับความเชื่อดั้งเดิมในเอเชีย เช่น พุทธ ฮินดู อิสลาม และศาสนาพื้นเมือง ซึ่งล้วนมีรากฐานทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณที่มั่นคง การอยู่รอดของศาสนาคริสต์จึงต้องอาศัยกลยุทธ์ด้านวัฒนธรรมและการตีความใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น (Bevans & Schroeder, 2004) แนวทางที่การปรับให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นที่เรียกว่า contextualization ได้กลายเป็นแกนสำคัญของการปรับตัวทางศาสนาในโลกพหุวัฒนธรรม การปรับตัวของศาสนาคริสต์ในเอเชียปรากฏในหลากหลายรูปแบบ ทั้งการใช้ภาษาท้องถิ่นในพิธีกรรม การปรับรูปแบบโบสถ์ให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และการส่งเสริมกิจกรรมชุมชนที่สะท้อนคุณค่าท้องถิ่น (Clarke, 2014) การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ช่วยให้คริสต์ศาสนาไม่เพียงดำรงอยู่ได้ แต่ยังสามารถมีบทบาทในเชิงสังคม เศรษฐกิจ และการพัฒนาสิทธิมนุษยชนในบางประเทศ

บทความนี้มุ่งศึกษากระบวนการแพร่กระจายและการปรับตัวของศาสนาคริสต์ในสังคมเอเชีย โดยมุ่งเน้นกรณีศึกษาของประเทศฟิลิปปินส์ อินเดีย จีน และเกาหลีใต้ ซึ่งแสดงให้เห็นรูปแบบที่หลากหลายของการตอบสนองต่อศาสนาคริสต์ทั้งในด้านการยอมรับ การปรับเปลี่ยน และความขัดแย้ง อันสะท้อนพลวัตของศาสนาในบริบทวัฒนธรรมร่วมสมัย

2. กระบวนการแพร่กระจายของศาสนาคริสต์ในเอเชีย

การแพร่กระจายของศาสนาคริสต์ในทวีปเอเชียเริ่มต้นขึ้นอย่างเป็นระบบในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16 ซึ่งตรงกับยุคที่ชาติตะวันตกโดยเฉพาะโปรตุเกสและสเปน เริ่มขยายอิทธิพลทางทะเลเข้าสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียใต้ ภายใต้ยุทธศาสตร์ “พระเจ้า ทองคำ และเกียรติยศ” (God, Gold, and Glory) ศาสนาคริสต์จึงถูกนำเข้ามาเป็นทั้งเป้าหมายและเครื่องมือในการสร้างอำนาจใหม่ (Bayly, 2004) มิชชันนารีที่มากับเรือสินค้าและทหารเหล่านี้มีบทบาทอย่างมากในการจัดตั้งคริสตจักรท้องถิ่น สอนภาษา และเผยแผ่พระคัมภีร์ โดยเฉพาะในหมู่ชนพื้นเมืองที่ถูกมองว่า “ยังไร้อารยธรรม”

2.1 ยุคอาณานิคม: ศาสนาในฐานะเครื่องมือของอำนาจ

ในประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งตกเป็นอาณานิคมของสเปน ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกถูกฝังรากลึกผ่านระบบปกครองแบบศาสนจักรและรัฐ (Church-State Integration) มิชชันนารีไม่เพียงแต่สอนคำสอนของศาสนาเท่านั้น แต่ยังจัดตั้งโรงเรียนสำหรับเด็กพื้นเมือง ให้บริการสาธารณสุขเบื้องต้น และแปลหนังสือศาสนาเป็นภาษาพื้นเมือง จนทำให้ศาสนาคริสต์กลายเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ชาติในเวลาต่อมา (Rafael, 1993)

ในทางกลับกันการเผยแผ่ศาสนาในบางประเทศ เช่น ญี่ปุ่นและจีน กลับต้องเผชิญกับแรงต้านอย่างหนัก รัฐบาลญี่ปุ่นในสมัยเอโดะออกกฎหมายห้ามมิชชันนารีเข้าไปเผยแผ่ศาสนาโดยเด็ดขาด และมีการปราบปราม

คริสต์ศาสนิกชนอย่างรุนแรง เนื่องจากมองว่าศาสนาคริสต์เป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ และอาจนำไปสู่การแทรกแซงทางการเมืองจากชาติตะวันตก (Elisonas, 1991)

โครงสร้างของการเผยแผ่ในยุคนี้จึงมีลักษณะจากบนสู่ล่าง (Top-down) อย่างชัดเจน กล่าวคือ ความรู้และคำสอนทางศาสนาเป็นสิ่งที่นำเข้ามาจากภายนอกโดยชนชั้นนำตะวันตก และถูกส่งต่อไปยังชุมชนท้องถิ่น โดยขาดกระบวนการเจรจาทางวัฒนธรรม มิชชันนารีบางกลุ่มถึงขั้นวิพากษ์ความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้านว่าเป็น “ไสยศาสตร์” หรือ “ลัทธินอกกรีต” ซึ่งส่งผลให้เกิดการต่อต้านและความไม่ไว้วางใจในหลายพื้นที่ (Sanneh, 1989)

แม้ศาสนาคริสต์จะเริ่มต้นจากความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน แต่ก็ได้ทิ้งร่องรอยสำคัญไว้ในระบบการศึกษาและการแพทย์ในหลายประเทศเอเชีย การก่อตั้งโรงเรียนและโรงพยาบาลโดยมิชชันนารีกลายเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมในบางภูมิภาค ซึ่งต่อมากลายเป็นฐานสำหรับการปรับตัวของศาสนาคริสต์ในยุคหลังอาณานิคม (Porter, 2004)

2.2 การใช้สถาบันและภารกิจทางสังคมในการเผยแผ่ศาสนา

แม้ศาสนาคริสต์จะเข้าสู่เอเชียในฐานะศาสนาของผู้ปกครองในยุคอาณานิคม แต่ความสามารถในการสถาปนาสถาบันที่ให้บริการสาธารณะ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล และสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารคุณค่าทางศาสนาแก่ประชาชนทั่วไป มิชชันนารีหลายกลุ่มตระหนักดีว่า การเผยแผ่คำสอนของพระคริสต์มีอาจจำกัดอยู่เพียงในโบสถ์หรือคำเทศนา หากแต่ต้องแปรรูปเป็น “การปฏิบัติทางสังคม” ที่มีผลโดยตรงต่อชีวิตของผู้คน (Walls, 1996)

ในหลายประเทศมิชชันนารีได้ริเริ่มจัดตั้งโรงเรียนสอนภาษาอังกฤษและวิทยาศาสตร์ ซึ่งในบางกรณีกลายเป็นโรงเรียนสมัยใหม่แห่งแรกในประเทศนั้นๆ เช่น ในอินเดีย โรงเรียนของคริสต์ศาสนาเป็นสถานศึกษาที่เปิดรับนักเรียนหญิงก่อนโรงเรียนของรัฐเสียอีกทำให้ศาสนาคริสต์มีบทบาทในด้านการสร้างโอกาสทางการศึกษาและความเท่าเทียมทางเพศ (Viswanathan, 1998) ส่วนในเกาหลีใต้ คริสตจักรโปรเตสแตนต์มีบทบาทในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาและส่งเสริมสติปัญญาชนรุ่นใหม่ที่จะวิจารณ์โครงสร้างอำนาจเก่าในช่วงศตวรรษที่ 20 ด้านสาธารณสุข โรงพยาบาลมิชชันนารีถือเป็นสถาบันสุขภาพแห่งแรกในหลายประเทศ และยังคงดำเนินงานต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันในบางพื้นที่ เช่น โรงพยาบาลเซนต์ลูค (St. Luke's) ในฟิลิปปินส์ และโรงพยาบาลเซเวแรนซ์ (Severance) ในเกาหลีใต้ เป็นหนึ่งในโรงพยาบาลในเครือของมหาวิทยาลัยยอนเซ (Yonsei University) ซึ่งนอกจากจะให้บริการรักษาแล้วยังทำหน้าที่ฝึกอบรมแพทย์ พยาบาล และส่งเสริมสุขอนามัยแก่ประชาชนทั่วไป (Kim, 2010)

การมีอยู่ของสถาบันทางสังคมเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยสร้างภาพลักษณ์บวกให้กับศาสนาคริสต์ แต่ยังเป็นพื้นที่การเรียนรู้ร่วมระหว่างวัฒนธรรม ความรู้ และศรัทธา โดยเฉพาะในชุมชนที่รัฐไม่สามารถเข้าถึงได้ หรือมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร การเชื่อมโยงระหว่างศาสนาและการพัฒนาจึงเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์สำคัญของการสร้างฐานทางศรัทธาในโลกหลังอาณานิคม (Bevans & Schroeder, 2004)

ในบางบริบทการใช้ภารกิจทางสังคมอาจถูกวิพากษ์ว่าเป็น “การแลกเปลี่ยน” ระหว่างความช่วยเหลือกับการเปลี่ยนศาสนา อย่างไรก็ตามข้อเท็จจริงในพื้นที่จำนวนมากกลับชี้ว่า ผู้รับบริการมิได้เปลี่ยนศาสนาในทันที หรือแม้กระทั่งยังคงยึดมั่นในความเชื่อเดิม ขณะเดียวกันก็สามารถร่วมกิจกรรมของคริสตจักรได้อย่างเปิดกว้าง ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความซับซ้อนของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับสังคมในเอเชีย (Clarke, 2014)

2.3 ช่องทางการสื่อสารและเทคโนโลยีในการเผยแผ่

ในยุคโลกาภิวัตน์ช่องทางการเผยแผ่ศาสนาคริสต์ในเอเชียได้เปลี่ยนแปลงอย่างมากจากรูปแบบดั้งเดิมที่เน้นการพบปะโดยตรงหรือผ่านสถาบันทางสังคม ไปสู่การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและเครือข่ายสื่อสารสมัยใหม่เป็นเครื่องมือหลักในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย การเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของศาสนาคริสต์ในการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทยุคใหม่ และยังส่งผลต่อรูปแบบของศรัทธาและการปฏิบัติศาสนกิจในหมู่ผู้คน (Horsfield, 2015)

คริสตจักรจำนวนมากในเอเชียเริ่มใช้วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ตในการสื่อสารทางศาสนา โดยเฉพาะในประเทศที่การนับถือศาสนาคริสต์ยังถูกควบคุมโดยรัฐ การเผยแผ่ผ่านสื่อจึงกลายเป็นทางเลือกที่มีความยืดหยุ่นและเข้าถึงง่าย เช่นในประเทศจีน คริสตจักรนอกระบบ (underground churches) ใช้แอปพลิเคชันส่งข้อความ การสตรีมคำเทศนา และการจัดกลุ่มออนไลน์เพื่อรักษาความเชื่อและสร้างชุมชนศรัทธา (Yang, 2012)

ในประเทศอย่างเกาหลีใต้ คริสตจักรที่มีขนาดใหญ่พิเศษ (Megachurches) อย่างคริสตจักรพระกิตติคุณสมบูร์นโยโด (Yoido Full Gospel Church) ได้พัฒนาเครือข่ายสื่อของตนเอง ทั้งช่องโทรทัศน์และแพลตฟอร์มออนไลน์ที่มีสมาชิกนับล้านคนทั่วโลก สื่อเหล่านี้ไม่เพียงเผยแพร่คำเทศนา แต่ยังเป็นแหล่งรวมบทเรียนศาสนา คำอธิบายพระคัมภีร์ และการให้คำปรึกษาทางจิตวิญญาณในรูปแบบที่เข้ากับวิถีชีวิตคนรุ่นใหม่ (Chong, 2018)

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศยังเปิดโอกาสให้เกิด “ศาสนาคริสต์แบบเสมือน” (virtual Christianity) ซึ่งผู้ศรัทธาสามารถมีส่วนร่วมกับพิธีกรรมทางศาสนา เช่นการอธิษฐานร่วมออนไลน์ การรับศีลมหาสนิทแบบสื่อผสม หรือแม้แต่การสวดภาวนาผ่านแชตออนไลน์ ปรากฏการณ์เหล่านี้ไม่เพียงแค่สะท้อนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเท่านั้น แต่ยังนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของศาสนาในโลกดิจิทัล (Campbell, 2012) แม้ว่าการใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่ศาสนาจะช่วยขยายขอบเขตของศาสนาคริสต์ได้อย่างมาก แต่ก็มีข้อกังวลเกี่ยวกับคุณภาพของการมีส่วนร่วมทางจิตวิญญาณและความสัมพันธ์ระหว่างศรัทธากับชุมชนแบบดั้งเดิม นักวิชาการบางคนตั้งคำถามว่าการนมัสการผ่านหน้าจอสามารถทดแทนประสบการณ์ร่วมทางกายภาพได้จริงหรือไม่ หรือเป็นเพียงการบริโภคศาสนาในรูปแบบใหม่ (Cheong, 2013)

การใช้เทคโนโลยีก็สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของศาสนาคริสต์ในการอยู่รอดและเติบโตในบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งทำให้บทบาทของคริสตจักรในเอเชียไม่หยุดอยู่แค่เพียงการปรับตัวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นเท่านั้น หากยังรวมถึงการเข้าร่วมในวัฒนธรรมโลกดิจิทัลอย่างมีพลวัตอีกด้วย

3.การปรับตัวของศาสนาคริสต์กับบริบทท้องถิ่น

3.1 ภาษา พิธีกรรม และรูปแบบโบสถ์

หนึ่งในกลไกสำคัญของการปรับตัวของศาสนาคริสต์ในบริบทเอเชียคือการเปลี่ยนแปลงด้าน “ภาษาทางศาสนา” ไม่ว่าจะเป็นภาษาในเชิงสื่อสาร ภาษาในเชิงพิธีกรรม หรือภาษาทางสัญลักษณ์ที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมศาสนา ตั้งแต่ยุคต้นของการเผยแผ่ มิชชันนารีจำนวนหนึ่งได้ตระหนักว่าการนำเสนอคำสอนของศาสนาคริสต์โดยใช้ภาษาตะวันตกอาจไม่สามารถเข้าถึงจิตวิญญาณของผู้คนในท้องถิ่นได้อย่างลึกซึ้ง การแปลพระคัมภีร์เป็นภาษาท้องถิ่นจึงกลายเป็นภารกิจหลักของมิชชันนารีสายปฏิรูป และถือเป็นจุดเปลี่ยนของการทำความเข้าใจ “พระวจนะ” ในมิติที่หลากหลายขึ้น (Sanneh, 2009)

พิธีกรรมคริสต์ในบางพื้นที่ถูกปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับจังหวะของชีวิตท้องถิ่น เช่น การนมัสการในวันและเวลาที่สอดคล้องกับวัฏจักรทางวัฒนธรรม การร้องเพลงสรรเสริญด้วยท่วงทำนองพื้นเมือง หรือแม้แต่การประยุกต์ใช้เครื่องดนตรีท้องถิ่นในโบสถ์ สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงกระบวนการปรับให้เข้ากับท้องถิ่น (Contextualization) ซึ่งมีใช้เพียงการแปลภาษาเท่านั้น แต่คือการ “ทำให้ศาสนาเป็นท้องถิ่น” (localization of faith) อย่างแท้จริง (Bevans, 2002)

การออกแบบโบสถ์เองก็มีการปรับให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม เช่น โบสถ์ในอินเดียตอนใต้บางแห่งได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมวัดฮินดู ขณะที่โบสถ์ในจีนมีลักษณะคล้ายศาลาจีนโบราณ มีหลังคาทรงโค้งและลวดลายแบบเต๋า ซึ่งช่วยลดความตึงเครียดทางวัฒนธรรม และทำให้คริสต์จักรสามารถแทรกตัวเข้าไปในโครงสร้างสังคมได้อย่างแนบเนียนยิ่งขึ้น (Moffett, 2005)

แม้จะมีเสียงวิพากษ์ว่า การประยุกต์รูปแบบท้องถิ่นเช่นนี้อาจทำให้ศาสนาคริสต์ “สูญเสียความบริสุทธิ์ทางเทววิทยา” แต่หลายงานวิจัยกลับชี้ว่าการยอมให้ศาสนาเติบโตตามลักษณะของพื้นที่จะช่วยเสริมพลังทางศรัทธา และลดความขัดแย้งระหว่างศาสนาคริสต์กับความเชื่อดั้งเดิมในระดับรากหญ้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Schreiter, 1985)

3.2 การเจรจาและการอยู่ร่วมกับศาสนาเดิม

การเข้ามาของศาสนาคริสต์ในเอเชียไม่สามารถแยกขาดจากภูมิทัศน์ทางศาสนาที่มีอยู่เดิม ซึ่งประกอบด้วยศาสนาใหญ่หลายศาสนา เช่น พุทธ ฮินดู อิสลาม เต๋า ขงจื๊อ รวมถึงความเชื่อพื้นเมืองและจารีตประเพณีที่ฝังลึกอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้คน ศาสนาคริสต์จึงต้องเผชิญกับทั้งความท้าทายและโอกาสในการเจรจาและสร้างสัมพันธ์กับระบบความเชื่อเหล่านี้ เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและเปิดพื้นที่ให้กับการอยู่ร่วมอย่างสันติ (Knitter, 2002)

ในบางกรณี คริสต์ศาสนาใช้แนวทาง “เทววิทยาแห่งการเจรจา” (Theology of dialogue) ซึ่งเน้นความเข้าใจร่วม การเรียนรู้ข้ามศรัทธา และการเคารพในความแตกต่าง โดยเฉพาะหลังยุคสภาวาติกันที่สอง (Second

Vatican Council) ที่ส่งเสริมแนวคิดที่คริสตศาสนิกชนควรเรียนรู้จากศาสนาอื่น ไม่ใช่เพียงเพื่อเผยแพร่ แต่เพื่อสร้างสันติสุขร่วมกัน (Phan, 2004)

ตัวอย่างเช่นในอินเดีย นักเทววิทยาคริสต์บางคนได้นำแนวคิดของฮินดู เช่น “พรหมมัน” และ “ธรรมะ” มาใช้ในการอธิบายพระลักษณะของพระเจ้าในบริบทคริสต์ศาสนา เพื่อสร้างสะพานเชื่อมทางความคิดและวัฒนธรรม โดยไม่ลดทอนแก่นของคำสอนหลัก (Amaladoss, 2006) ขณะที่ในญี่ปุ่น คริสตจักรบางแห่งได้ปรับการประกอบพิธีศพและรำลึกผู้ล่วงลับให้มีลักษณะใกล้เคียงกับธรรมเนียมเชิงพุทธ เพื่อให้สอดคล้องกับความคาดหวังทางวัฒนธรรมของชุมชน

อีกด้านหนึ่งการอยู่ร่วมกันยังสะท้อนผ่านการเคลื่อนไหวทางสังคมระหว่างศาสนา เช่น การต่อต้านความรุนแรง การเรียกร้องสิทธิมนุษยชน และการพัฒนาอย่างยั่งยืน ตัวอย่างในฟิลิปปินส์และเกาหลีใต้แสดงให้เห็นว่า คริสตจักรสามารถทำงานร่วมกับองค์กรพุทธและอิสลามในการพัฒนาเด็กและสตรี หรือแม้แต่การสร้างสันติภาพในพื้นที่ความขัดแย้ง (Kim & Brockman, 2012)

ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาคริสต์กับศาสนาเดิมไม่ใช่เรื่องเรียบง่ายเสมอไป ในบางบริบท คริสต์ศาสนาอาจถูกมองว่าเป็น “ศาสนาต่างชาติ” ที่ไม่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่การต่อต้านทั้งจากรัฐและสังคมโดยรวม กรณีเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าการเจรจาทางศาสนาไม่ใช่เพียงเรื่องของหลักคำสอน แต่เกี่ยวข้องกับพลวัตทางอำนาจ วัฒนธรรม และการสร้างตัวตนของกลุ่มคนอย่างลึกซึ้ง (D’Costa, 2009)

4.กรณีศึกษาเปรียบเทียบ

4.1 ฟิลิปปินส์: ศาสนาคริสต์ในฐานะอัตลักษณ์แห่งชาติ

ฟิลิปปินส์เป็นประเทศในเอเชียที่มีสัดส่วนประชากรนับถือศาสนาคริสต์สูงที่สุด โดยเฉพาะนิกายโรมันคาทอลิกซึ่งครอบคลุมมากกว่า80%ของประชากรทั้งหมด การที่ศาสนาคริสต์สามารถฝังรากลึกในระดับโครงสร้างสังคมเช่นนี้ เกิดจากความสัมพันธ์แนบแน่นระหว่างการล่าอาณานิคมของสเปนกับภารกิจทางศาสนา ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16–19 ซึ่งทำให้คริสต์ศาสนาถูกฝังไว้ในระบบราชการ การศึกษา และวัฒนธรรมของรัฐอย่างเป็นระบบ (Rafael, 1993)

มิชชันนารีชาวสเปนได้เข้ามาจัดตั้งชุมชนคริสต์ จัดสร้างโบสถ์ในหมู่บ้าน และแปลบทสวดต่าง ๆ เป็นภาษาท้องถิ่น ชาวพื้นเมืองจำนวนมากถูกผนวกเข้าสู่เครือข่ายคริสตจักรผ่านพิธีล้างบาปและการศึกษา ซึ่งดำเนินไปพร้อมกับการปรับโครงสร้างสังคมแบบอาณานิคม การเผยแพร่ศาสนาในบริบทนี้จึงไม่ใช่เพียงการแนะนำแนวคิดทางจิตวิญญาณใหม่ แต่เป็นการแทรกแซงเชิงสถาบันอย่างลึกซึ้ง (Ileto, 1979)

ศาสนาคริสต์ในฟิลิปปินส์ยังมีบทบาทสำคัญในการสร้าง “จิตสำนึกแห่งชาติ” โดยเฉพาะในช่วงยุคต่อต้านอาณานิคมสเปนและสหรัฐอเมริกา พระสงฆ์บางคน เช่น โฮเซ เบร์โกส (José Burgos) และเกรกอรีโอ อักลิปาย (Gregorio Aglipay) ได้กลายเป็นผู้นำขบวนการชาตินิยมและเรียกร้องให้มีคริสตจักรที่เป็นของคนฟิลิปปินส์เอง

ส่งผลให้เกิดการตั้งคริสตจักรอิสระแห่งฟิลิปปินส์ (Philippine Independent Church) หรือที่รู้จักกันในภาษาฟิลิปปินส์ว่า Iglesia Filipina Independiente ซึ่งถือเป็นการผนวกศรัทธาเข้ากับการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างชัดเจน (Del Castillo, 2007)

ในยุคปัจจุบันบทบาทของศาสนาคริสต์ในฟิลิปปินส์ยังคงปรากฏชัดทั้งในระดับปัจเจกและโครงสร้างทางสังคม คริสตจักรมีอิทธิพลอย่างมากต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะ โดยเฉพาะประเด็นจริยธรรม เช่น การทำแท้ง การใช้ยาคุมกำเนิด และสิทธิของกลุ่มเพศหลากหลาย ขณะเดียวกันก็มีบทบาทในการระงับความขัดแย้ง สนับสนุนประชาธิปไตย และเป็นพื้นที่ของการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม (Clarke, 2014)

รูปแบบของศาสนาคริสต์ในฟิลิปปินส์จึงเป็นตัวอย่างที่โดดเด่นของการ “ทำให้ศาสนาเป็นของท้องถิ่น” อย่างสมบูรณ์ กล่าวคือ ศาสนาคริสต์ไม่ได้เป็นเพียงสิ่งที่เข้ามาจากภายนอก แต่ได้รับการตีความใหม่ สร้างสรรค์ใหม่ และบูรณาการเข้ากับจิตวิญญาณและวัฒนธรรมของประชาชนจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ชาติอย่างแนบแน่น

4.2 อินเดีย: ศาสนาคริสต์ท่ามกลางวรรณกรรมและพหุศาสนา

ศาสนาคริสต์ในอินเดียมีรากประวัติศาสตร์ยาวนาน โดยตามตำนานเชื่อว่า นักบุญโธมัส (St. Thomas the Apostle) ได้เดินทางมายังชายฝั่งตะวันตกเฉียงใต้ของอินเดียในคริสต์ศตวรรษที่ 1 และตั้งชุมชนคริสเตียนในรัฐเกรละซึ่งยังคงดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน กลุ่มคริสเตียนดั้งเดิมเหล่านี้รู้จักกันในนามคริสเตียนกลุ่มโธมัส (Thomas Christians) และมีแนวปฏิบัติที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างแนบแน่น (Bayly, 1989)

อย่างไรก็ตามการแพร่กระจายของศาสนาคริสต์ในวงกว้างเริ่มต้นจริงจังในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16 เมื่อโปรตุเกสนำมิชชันนารีนิกายโรมันคาทอลิกเข้ามาเผยแผ่ศาสนาในเมืองกัวและพื้นที่ชายฝั่งอินเดียตอนใต้ ต่อมาในศตวรรษที่ 19 มิชชันนารีโปรเตสแตนต์จากอังกฤษและอเมริกาได้เข้ามาตั้งโรงเรียน โรงพยาบาล และสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า โดยมุ่งเน้นการศึกษาแก่กลุ่มชนวรรณะต่ำหรือพวก “ดาลิต” (Dalits) ซึ่งมักถูกกดขี่ในระบบสังคมฮินดู (Viswanathan, 1998)

ศาสนาคริสต์จึงกลายเป็นพื้นที่แห่งการต่อต้านต่อระบบวรรณะในบางบริบท กลุ่มคริสเตียนดาลิตจำนวนมากมองว่าการเข้ารับพิธีเป็นการหลุดพ้นจากพันธนาการทางสังคม แม้ว่าจะยังเผชิญการเลือกปฏิบัติทั้งจากสังคมภายนอกและภายในคริสตจักรเองก็ตาม (Mosse, 2012) การเปลี่ยนศาสนาในอินเดียจึงไม่ใช่เพียงประเด็นความเชื่อ แต่เชื่อมโยงกับการต่อสู้ทางชนชั้นและการแสวงหาอำนาจใหม่

ในระดับภูมิปัญญาทางเทววิทยา นักวิชาการอินเดียพยายามสร้างแนวคิด “เทววิทยาฮินดู-คริสต์” (Hindu-Christian Theology) โดยเชื่อมโยงแนวคิดจากคัมภีร์เวท เช่น “อาตมัน” และ “พรหมัน” กับแนวคิดเรื่องพระเจ้าในศาสนาคริสต์ เพื่ออธิบายความเป็นสากลของจิตวิญญาณและการเปิดพื้นที่แห่งการเจรจาระหว่างศรัทธา (Amalados, 2006) คริสตจักรบางแห่งนำเพลงภาวนาแบบภาษาสันสกฤต การนั่งสมาธิ และการใช้มาลา (ลูกประคำแบบฮินดู) เข้ามาใช้ในการพิธีนมัสการอย่างกลมกลืน

แม้จะมีความพยายามเชิงบูรณาการ ศาสนาคริสต์ในอินเดียยังคงเป็นประเด็นอ่อนไหวทางการเมือง โดยเฉพาะในยุคหลังการปกครองของพรรคฮินดูชาตินิยม (Hindutva) ที่มักกล่าวหาว่าศาสนาเป็น “ศาสนาต่างชาติ” และมีวาระซ่อนเร้นในการเปลี่ยนศาสนาของชาวอินเดียผ่านการให้ความช่วยเหลือ การใช้เทคนิคการเผยแพร่ในลักษณะนี้จึงถูกจำกัดโดยกฎหมายต่อต้านการเปลี่ยนศาสนาในหลายรัฐ (Jenkins, 2011) ศาสนาคริสต์ในอินเดียยังคงแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการสร้างพื้นที่แห่งความยุติธรรมทางสังคม และการตีความศาสนาในบริบทที่มีความหลากหลายสูง ทั้งในแง่วัฒนธรรม ชนชั้น และความเชื่อ จึงเป็นกรณีศึกษาที่แสดงถึงพลวัตระหว่างศาสนากับอัตลักษณ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน

4.3 จีน: ความเจ็บและการควบคุมในบริบทของรัฐนิยม

การเข้ามาของศาสนาคริสต์ในประเทศจีนมีความซับซ้อนทางประวัติศาสตร์และการเมืองอย่างยิ่ง โดยมีทั้งช่วงเวลาแห่งการเปิดรับและช่วงเวลาแห่งการกดปราบอย่างรุนแรง ตามบันทึกทางประวัติศาสตร์ ศาสนาคริสต์นิกายเนสโตเรียน (Nestorian Christianity) ได้เดินทางเข้าสู่จีนตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 7 ในสมัยราชวงศ์ถัง แต่ไม่มีการสืบเนื่องอย่างมั่นคง จนกระทั่งการเข้ามาอย่างจริงจังเกิดขึ้นอีกครั้งในคริสต์ศตวรรษที่ 16 ผ่านมิชชันนารีคาทอลิก เช่น มาเทโอ ริชี (Matteo Ricci) แห่งคณะเยซุอิต ซึ่งเน้นการเจรจาทางวัฒนธรรมกับชนชั้นปัญญาชนจีนโดยเฉพาะขงจื้อ (Rule, 1986)

อย่างไรก็ตามแม้จะมีความพยายามในการปรับตัว ศาสนาคริสต์ในจีนกลับถูกมองว่าเป็น “ศาสนาของชาติตะวันตก” และเกี่ยวพันกับยุทธศาสตร์จักรวรรดินิยม โดยเฉพาะในช่วงสงครามฝิ่นและการบีบบังคับให้จีนเปิดประเทศต่ออำนาจตะวันตกส่งผลให้ศาสนาคริสต์ต้องเผชิญกับการต่อต้านและข้อสงสัยจากทั้งรัฐและประชาชน (Chen, 2002)

หลังการก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี 1949 ภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์ ศาสนาคริสต์ถูกรวมอยู่ในหมวด “ศาสนาต่างชาติ” ที่รัฐต้องควบคุมอย่างเข้มงวด รัฐบาลได้ก่อตั้ง “ขบวนการสามตัวเอง” (Three-Self Patriotic Movement) เพื่อจัดตั้งคริสตจักรที่ไม่ขึ้นกับอิทธิพลจากต่างประเทศ และดำเนินการตามแนวทาง “พึ่งตนเอง” ทั้งในด้านการปกครอง การเงิน และการเผยแพร่ (Hunter & Chan, 1993)

แม้ว่าคริสตจักรที่จดทะเบียนกับรัฐจะได้รับอนุญาตให้ดำเนินกิจกรรมทางศาสนาได้ในบางขอบเขต แต่มีคริสตจักรนอกระบบ (Underground churches) จำนวนมากที่เลือกดำเนินงานอย่างลับ ๆ โดยเฉพาะในหมู่ผู้นับถือนิกายโปรเตสแตนต์ การพบปะของชุมชนคริสต์มักเกิดขึ้นในบ้านส่วนตัว หรือสถานที่ที่ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะ เพื่อหลีกเลี่ยงการตรวจสอบจากภาครัฐ (Yang, 2006)

แม้ภายใต้การควบคุมศาสนาคริสต์ในจีนกลับเติบโตอย่างเงียบๆ โดยเฉพาะในกลุ่มคนเมือง คนรุ่นใหม่ และผู้มีการศึกษา ศาสนาคริสต์ถูกมองว่าเป็นช่องทางแห่งการพัฒนาคุณธรรม ความรับผิดชอบ และชุมชน ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดคอมมิวนิสต์ที่เน้นความเป็นกลุ่มมากกว่าปัจเจกบุคคล (Vala, 2012)

แนวโน้มล่าสุดยังแสดงให้เห็นว่ารัฐจีนพยายาม “ทำให้ศาสนาเป็นจีน” (Sinicization of Religion) โดยกำหนดให้คริสตจักรต้องตกแต่งสัญลักษณ์ทางศาสนาให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมจีน เช่น การติดภาพผู้นำพรรค การแสดงธงชาติจีนในโบสถ์ และการแปลพระคัมภีร์ให้สอดคล้องกับแนวคิดสังคมนิยม การควบคุมนี้มีทั้งเสี่ยงสนับสนุนและเสี่ยงวิจารณ์ว่าเป็นการลดทอนเสรีภาพทางศาสนาในระดับลึก (Froese & Woodberry, 2020) กรณีของจีนจึงสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับศาสนา และการดำรงอยู่ของคริสตจักรในพื้นที่ที่เสรีภาพทางศาสนาเป็นเรื่องที่ต้องต่อรองตลอดเวลา

4.4 เกาหลีใต้: ศาสนาคริสต์กับการสร้างชาติและประชาธิปไตย

การขยายตัวของศาสนาคริสต์ในเกาหลีใต้เป็นปรากฏการณ์ที่โดดเด่นในภูมิภาคเอเชีย โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาว่า ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาที่ไม่มีรากกำเนิดในคาบสมุทรเกาหลี แต่กลับสามารถพัฒนาเป็นหนึ่งในศาสนาหลักของประเทศในช่วงเวลาสั้นเมื่อเทียบกับประเทศอื่นในเอเชีย จากประชากรทั้งหมดในปัจจุบัน มีชาวเกาหลีใต้นับถือศาสนาคริสต์มากกว่าร้อยละ 30 โดยแบ่งออกเป็นโปรเตสแตนต์และคาทอลิก (Grayson, 2002) ศาสนาคริสต์เริ่มเข้าสู่เกาหลีอย่างเป็นทางการในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 ผ่านความสัมพันธ์กับนักปราชญ์ขงจื้อในจีน และแพร่ขยายในวงกว้างช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ร่วมกับกระแสสมัยใหม่จากโลกตะวันตก มีชชันนารีในยุคต้น เช่น ฮอเรซ อันเดอร์วูด (Horace Underwood) บทบาทสำคัญในการก่อตั้ง มหาวิทยาลัยยอนเซ (Yonsei University) และ เฮนรี แอปเพนเซลเลอร์ (Henry Appenzeller) เป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนแพจายิ (Paichai) ซึ่งเป็นหนึ่งในโรงเรียนคริสเตียนแห่งแรกในเกาหลี ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของระบบการศึกษาสมัยใหม่ในเกาหลี (Clark, 1986)

ศาสนาคริสต์ในเกาหลีใต้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงบทบาททางศาสนาเท่านั้น แต่มีอิทธิพลต่อกระบวนการสร้างชาติ (Nation building) อย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะหลังสงครามเกาหลี (1950–1953) ที่ทำให้ประเทศต้องฟื้นฟูจากความเสียหายทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม คริสตจักรกลายเป็นศูนย์กลางของการให้บริการทางสังคม และเป็นพื้นที่ปลอดภัยทางจิตวิญญาณสำหรับผู้ประสบภัยสงคราม (Kim, 2000)

ในช่วงยุคเผด็จการทหาร (1960–1980s) ศาสนาคริสต์ โดยเฉพาะโปรเตสแตนต์ มีบทบาทในการสนับสนุนขบวนการประชาธิปไตยผ่านองค์กรทางศาสนาและปัญญาชน เช่นสภาคริสตจักรแห่งชาติเกาหลี (National Council of Churches in Korea -NCCCK) และสถาบันคริสเตียน (Christian Academy) ซึ่งจัดอบรมผู้นำทางสังคมและนักกิจกรรมเพื่อประชาธิปไตย (Hong, 2008) หลายผู้นำทางการเมือง เช่น คิมแดจุง (Kim Dae-jung) ก็มีรากฐานมาจากชุมชนคริสต์ และนำเอาค่านิยมทางศาสนา เช่นความยุติธรรมและศักดิ์ศรีมนุษย์ มาใช้ในการกำหนดนโยบาย

นอกจากด้านการเมือง คริสตจักรในเกาหลียังแสดงศักยภาพในการพัฒนาคริสตจักรขนาดใหญ่ที่มีสมาชิกจำนวนมาก และใช้เทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่ในการขยายอิทธิพล เช่นคริสตจักรพระกิตติคุณสมบูรณ์โยโด (Yoido Full Gospel Church) ที่มีสมาชิกล้านคนทั่วโลก และให้บริการทั้งด้านจิตวิญญาณ การเงิน และสังคม (Chong, 2018) แม้จะมีความสำเร็จ แต่ศาสนาคริสต์ในเกาหลีใต้ก็เผชิญกับความท้าทาย เช่นปรากฏการณ์การ

ลดลงของคนรุ่นใหม่ในคริสตจักร การวิพากษ์ความร่ำรวยและอำนาจของผู้นำคริสต์บางกลุ่ม และการแข่งขันกับศาสนาอื่นโดยเฉพาะพุทธศาสนาและลัทธินิยมนิยมใหม่ อย่างไรก็ตาม ศาสนาคริสต์ยังคงมีบทบาทอย่างแข็งแกร่งในสังคมเกาหลีทั้งในระดับจิตวิญญาณและทางนโยบายสาธารณะ (Park, 2014)

สรุป

บทความนี้ได้สำรวจพลวัตของการแพร่กระจายและการปรับตัวของศาสนาคริสต์ในสังคมเอเชียผ่านกรณีศึกษาของสี่ประเทศ ได้แก่ ฟิลิปปินส์ อินเดีย จีน และเกาหลีใต้ โดยชี้ให้เห็นว่าศาสนาคริสต์มิได้ดำรงอยู่ในฐานะศาสนาที่มีรูปแบบเดียว แต่เป็นศาสนาที่สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบได้ตามบริบททางวัฒนธรรม การเมือง และสังคม การปรากฏของคริสต์ศาสนาในเอเชียจึงไม่ใช่เพียงการนำเข้าสารทางศาสนาเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการของการตีความใหม่ การเจรจา และการต่อรองเชิงวัฒนธรรมที่มีความลึกซึ้งและต่อเนื่อง ในฟิลิปปินส์ ศาสนาคริสต์ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างรัฐชาติและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ในขณะที่อินเดีย ศาสนาคริสต์มีบทบาทในการทำหายระบบวรรณะ และเป็นช่องทางแห่งความหวังสำหรับผู้ถูกกดขี่ จีนสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับศาสนาอย่างเข้มข้น และเกาหลีใต้แสดงถึงการที่ศาสนาคริสต์สามารถเป็นพลังผลักดันทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจ ประชาธิปไตย และชุมชนเมืองอย่างเป็นระบบ การทำความเข้าใจศาสนาคริสต์ในเอเชียไม่ควรอยู่บนฐานของการวัดว่า “สำเร็จ” หรือ “ล้มเหลว” หากแต่ควรมองเห็นกระบวนการอันหลากหลายของการปรับตัว การเจรจา และความเปลี่ยนแปลงที่แสดงให้เห็นถึงชีวิตของศรัทธาในบริบทที่แตกต่างกันอย่างลึกซึ้งและมีพลวัต

เอกสารอ้างอิง

- Amaladoss, M. (2006). *The Asian Jesus*. Orbis Books.
- Bayly, S. (1989). *Saints, goddesses and kings: Muslims and Christians in South Indian society, 1700–1900*. Cambridge University Press.
- Campbell, H. A. (2012). *Digital religion: Understanding religious practice in new media worlds*. Routledge.
- Chen, Y. (2002). *Mission and catechesis: Alexandre de Rhodes & inculturation in seventeenth-century Vietnam*. University of Maryland Press.
- Chong, T. (2018). *Religious commodifications in Asia: Marketing gods*. Routledge.
- Clark, D. N. (1986). *Christianity in modern Korea*. University Press of America.
- Clarke, S. (2014). *Religion and development: Conflict or cooperation?* Palgrave Macmillan.
- Del Castillo, F. A. (2007). *People power and the Philippine church: The rise of the Iglesia Filipina Independiente*. Ateneo de Manila University Press.

- Elisonas, J. S. A. (1991). Christianity and the daimyo. In J. W. Hall & J. L. Bentley (Eds.), *The Cambridge history of Japan* (Vol. 4, pp. 301–372). Cambridge University Press.
- Froese, P., & Woodberry, R. D. (2020). Religion, liberty, and democracy: The role of religious freedom in the advancement of liberal democracy. *Journal of Church and State*, 62(2), 215–239.
- Grayson, J. H. (2002). *Korea: A religious history*. RoutledgeCurzon.
- Horsfield, P. (2015). *From Jesus to the internet: A history of Christianity and media*. Wiley-Blackwell.
- Ileto, R. C. (1979). *Pasyon and revolution: Popular movements in the Philippines, 1840–1910*. Ateneo de Manila University Press.
- Jenkins, P. (2011). *The next Christendom: The coming of global Christianity* (3rd ed.). Oxford University Press.
- Kim, S. (2000). *Korean Christianity and the struggle for modernization*. Seoul Press.
- Kim, S. & Brockman, D. (2012). *Christianity and religious pluralism in Southeast Asia*. Orbis Books.
- Knitter, P. F. (2002). *Introducing theologies of religions*. Orbis Books.
- Moffett, S. H. (2005). *A history of Christianity in Asia* (Vol. 2). Orbis Books.
- Mosse, D. (2012). *The saint in the banyan tree: Christianity and caste society in India*. University of California Press.
- Park, J. (2014). Korean Christianity and the new global evangelism. *Korean Studies*, 38, 71–91.
- Phan, P. C. (2004). *Being religious interreligiously: Asian perspectives on interfaith dialogue*. Orbis Books.
- Porter, A. (2004). *Religion versus empire? British Protestant missionaries and overseas expansion, 1700–1914*. Manchester University Press.
- Rafael, V. (1993). *Contracting colonialism: Translation and Christian conversion in Tagalog society under early Spanish rule*. Duke University Press.
- Rule, P. A. (1986). *K'ung-tzu or Confucius?: The Jesuit interpretation of Confucianism*. Allen & Unwin.
- Sanneh, L. (1989). *Translating the message: The missionary impact on culture*. Orbis Books.
- Vala, C. M. (2012). The politics of Protestant churches and the party-state in China. *Journal of Contemporary China*, 21(75), 395–411.

- Viswanathan, G. (1998). *Outside the fold: Conversion, modernity, and belief*. Princeton University Press.
- Walls, A. F. (1996). *The missionary movement in Christian history: Studies in the transmission of faith*. Orbis Books.
- Yang, F. (2006). The red, black, and gray markets of religion in China. *The Sociological Quarterly*, 47(1), 93–122.
- Yang, F. (2012). *Religion in China: Survival and revival under communist rule*. Oxford University Press.